

PL
6
(,90)

PL 7-6(1,90)

Program liceum ogólnokształcącego : historia ; klasy I - IV / Ministerstwo Edukacji Narodowej. - Wyd. 1. - Warszawa : Wydawn. Szkol. i Ped., 1990. - 26 S.

Einheitssacht.: Lehrplan <Polska> / Geschichte / 1990

Früher u.d.T.: Program nauczania liceum ogólnokształcącego

Allgemeinbildendes Lyzeum

ISBN 83-02-04577-2

93/3177

Georg-Eckert-Institut BS78

1 060 145 7

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ

**PROGRAM
LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCEGO**

HISTORIA

KLASY I—IV

WARSZAWA 1990
WYDZIAŁ NAUK SZKOLNE I PEDAGOGICZNE

Program zatwierdzony do realizacji w klasach I—IV liceum ogólnokształcącego od roku szkolnego 1990/91 zarządzeniem ministra edukacji narodowej z dnia 22 marca 1990 r. (Dz. Urz. MEN Nr 3 z 1990 r., poz. 13).

Nr programu: DKO 2-4015-20/90

Georg-Eckert-Institut
für internationale
Schulbuchforschung
Braunschweig
Schulbuchbibliothek

93) 3177

ISBN 83-02-04577-2

© Copyright by
Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne
Warszawa 1990

PL
2-6
(1,90)

PL
2-25(1,90)

UWAGI WSTĘPNE

Mamy budować nowy ład w Polsce, ład, który sprzyja postawom twórczym i poczuciu odpowiedzialności. Jednym z warunków by to osiągnąć jest budowanie takiej szkoły, w której i nauczyciel i uczeń mogą pracować w sposób twórczy i odpowiedzialny.

Nie można w tej chwili zmienić sytuacji materialnej szkół, nie można w tak krótkim czasie opracować nowych podręczników, ale można i trzeba zacząć budować szkołę bardziej racjonalną, bardziej niż dotychczas przyjazną i dla nauczyciela i dla ucznia.

Jedną z dróg prowadzących do tego celu jest ograniczenie zakresu obowiązujących treści programowych. Nie chodzi tu o zmniejszenie wysiłku ucznia, ale o to, by wysiłek ten stał się racjonalny i twórczy.

Nauczyciele i pracownicy nadzoru pedagogicznego, a także rodzice i uczniowie zgodnie stwierdzali, że programy w dotychczasowym kształcie były nie do zrealizowania, że ich przeladowanie, nadmiernie encyklopedyczny charakter prowadziły z jednej strony do nadmiernego przeciążenia uczniów, z drugiej zaś do nauczania bardzo powierzchownego. Pośpieszna tzw. „realizacja programu” zastępowała rzeczywiste, pogłębione nauczanie i uczenie się.

Dlatego też Ministerstwo Edukacji Narodowej uznało za niezbędne dokonanie doraźnych zmian w programach nauczania przedmiotów ogólnokształcących.

Nowe, zmienione programy zawierają mniejszy niż dotychczas zakres treści i tylko ten zakres powinien być traktowany jako obowiązkowy. Wymaga to oczywiście, by nauczyciel umiejętnie dostosował do tych treści korzystanie przez ucznia z niezmienionego podręcznika. Trzeba wskazać uczniowi, które z partii podręcznika zawierają informacje obowiązujące, które należy traktować jako uzupełniające lub w ogóle pominąć.

Ograniczenie programu ma na celu uwolnienie tak nauczyciela, jak i ucznia od ciągłego pośpiechu, będącego często źródłem stresów, a także nie sprzyjającego kształcącemu charakterowi nauczania.

Oczywiście same zmiany programowe nie spowodują realizacji tych celów, najwięcej zależy od nauczyciela — jego trudu i inwencji. Ale mo-

że odciążony program choć trochę ułatwi nauczycielowi pracę, stworzy większe możliwości, by spokojniej i prawdziwiej rozwijać zainteresowania poznawcze, rozumienie zjawisk i kształtowanie twórczego myślenia.

Podsumowując zwracamy uwagę na następujące sprawy:

1. Materiał nauczania zawiera treści programowe, które należy traktować jako obowiązkowe, ale od nauczyciela zależy stopień uszczegółowienia realizacji poszczególnych tematów. Niektóre z nich można realizować w formie krótkiej, informacyjnej wzmianki.
2. Kolejność realizacji działów i haseł, wymiar czasu przeznaczanego na poszczególne tematy zależy od decyzji nauczyciela i jego interpretacji treści programu.
3. Dobór form i metod pracy dydaktycznej zależy od nauczyciela, który dostosowuje je do potrzeb zespołu klasowego, wyposażenia szkoły, warunków organizacyjnych, a także własnych predyspozycji pedagogicznych. Głównym kryterium doboru form i metod pracy dydaktycznej powinna być możliwość efektywnej i skutecznej realizacji określonych programem celów kształcenia.
4. Podstawowym dokumentem organizującym pracę nauczyciela jest program nauczania. Podręcznik natomiast jest środkiem dydaktycznym pomocniczym tak dla nauczyciela, jak i ucznia, a nie wyłącznym i obowiązującym źródłem informacji.

Sprawom realizacji zmian programowych należy poświęcić posiedzenie rad pedagogicznych i ich komisji przedmiotowych.

Pracownicy nadzoru pedagogicznego oraz metodycy powinni wspólnie z nauczycielami szukać dróg takiego wykorzystania zmniejszenia zakresu materiału informacyjnego, by zapewnić lepsze warunki dla rozwoju każdego z uczniów.

CELE KSZTAŁCENIA

Zadaniem historii jako przedmiotu nauczania w liceum ogólnokształcącym jest:

- pogłębienie posiadanej wiedzy uczniów oraz rozwijanie myślenia historycznego przez ukazanie dziejów Polski na tle historii powszechnej oraz wzajemnych związków;
- pogłębianie wiedzy o najważniejszych etapach rozwoju cywilizacyjnego ludzkości oraz o genezie współczesnych stosunków społeczno-gospodarczych, ustrojowych, politycznych i kulturalnych;
- kształtowanie umiejętności dostrzegania związków między różnymi dziedzinami życia społecznego oraz powiązań historii ojczystej z dziejami powszechnymi;
- kształtowanie umiejętności myślenia historycznego, zwłaszcza posługiwania się zdobytą wiedzą w nowych sytuacjach poznawczych;

- kształtowanie racjonalnego poglądu na stosunki między państwami i narodami oraz miejsce Polski w świecie;
- rozwijanie krytycyzmu wobec różnych źródeł wiedzy historycznej, samodzielności myślenia, a także eliminowanie ze świadomości uczniów różnego rodzaju mitów i zafałszowań.

Nauczanie historii ma także rozwijać zainteresowania historyczne uczniów, przygotować ich do nauki w szkołach wyższych.

MATERIAŁ NAUCZANIA

KLASA I

I. NAJSTARSZE CYWILIZACJE STAROŻYTNEGO WSCHODU

1. Egipt

Warunki geograficzne. Powstanie państwa. Stosunki społeczne. Religia.

2. Cechy charakterystyczne cywilizacji starożytnego Wschodu

Położenie w dolinach rzek. Funkcje państwa. Osiągnięcia cywilizacyjne ludów starożytnego Wschodu.

II. STAROŻYTNA GRECJA

1. Wczesny okres dziejów Grecji

Warunki geograficzne. Ustrój państw greckich. Wielka kolonizacja i jej konsekwencje.

2. Ateny

Życie gospodarcze Aten w V i IV w. p.n.e. Ustrój demokratyczny i jego funkcjonowanie.

3. Kultura Grecji

Religia. Sport — igrzyska. Literatura grecka — teatr. Filozofia. Sztuka.

4. Hellenizm

Grecja pod władzą Macedonii. Początek nowej epoki — hellenizmu. Kultura hellenistyczna.

III. STAROŻYTNY RZYM

1. Italia i jej mieszkańcy

Początki miasta Rzym. Rzym czasów wczesnej republiki — ustrój. Ekspansja Rzymu — armia. Organizacja terenów podległych.

2. Społeczeństwo rzymskie — III—I w. p.n.e. Imperium Rzymskie

Stosunki społeczne w III w. p.n.e. Rozwój niewolnictwa w II i I w. p.n.e.

3. Kultura rzymska. Powstanie chrześcijaństwa

Wpływy greckie. Prawo rzymskie. Budownictwo. Życie religijne w cesarstwie. Powstanie chrześcijaństwa. Chrystianizacja cesarstwa.

4. Upadek Imperium Rzymskiego

Sytuacja zewnętrzna cesarstwa. Kryzys gospodarczy i polityczny. Zmiany w ustroju państwa. Podział cesarstwa na zachodnie i wschodnie. Upadek cesarstwa zachodnio-rzymskiego 476 r.

IV. KSZTAŁTOWANIE SIĘ ŚREDNIOWIECZNEJ EUROPY

1. Ośrodki polityczne i kulturalne Europy wczesnośredniowiecznej

Trzy odrębne sfery polityczne i kulturalne na ziemiach dawnego Imperium Rzymskiego. Państwa barbarzyńskie. Państwo Franków. Monarchia Karola Wielkiego. Cesarstwo Ottonów.

2. Kształtowanie się społeczeństwa feudalnego

Początki systemu feudalnego. Renta feudalna. Stosunki lenne.

3. Słowianie

Plemiona słowiańskie. Struktura społeczna i polityczna organizacji plemiennych. Wierzenia. Pierwsze państwo słowiańskie.

4. Powstanie państwa polskiego

Plemiona polskie. Pierwsze organizacje państwowe — Wiślan i Polan. Państwo Mieszka. Chrzest Polski.

5. Polska za Bolesława Chrobrego

Zjazd gnieźnieński w 1000 r. Wojny Bolesława Chrobrego. Koronacja Bolesława Chrobrego 1025 r. Organizacja państwa.

6. Kryzys i odbudowa państwa piastowskiego

Rozpad monarchii po śmierci Mieszka II. Najazd czeski — utrata Śląska. Zjednoczenie państwa polskiego przez Kazimierza Odnowiciela.

7. Przywrócenie niezależności Polski

Wzrost znaczenia międzynarodowego Polski za Bolesława Śmiałego. Sprawa Biskupa Stanisława. Skutki upadku Bolesława Śmiałego. Wojna Bolesława Krzywoustego z Niemcami. Statut Bolesława Krzywoustego — 1138 r.

V. EUROPA W XI—XIII WIEKU

1. Walka o władzę nad chrześcijańską Europą

Reforma Kościoła. Spór o inwestyturę. Rozłam Kościołów. Charakter ruchu krucjatowego.

2. Kultura średniowiecza

Jedność kultury średniowiecznej Europy Zachodniej. Rola Kościoła. Kultura rycerska. Rozwój szkolnictwa. Rozwój nauki. Sztuka romańska i gotycka.

3. Polska w okresie rozbitcia dzielnicowego

Walki o seniorat. Decentralizacja państwa. Ekspansja Monarchii Brandenburskiej. Zakon Krzyżacki i podbój Prusów. Najazdy Mongołów. Społeczeństwo i gospodarka w okresie rozbitcia dzielnicowego.

4. Odbudowa i zjednoczenie Królestwa Polskiego

Czynniki sprzyjające zjednoczeniu Polski. Koronacja Przemysława II. Unia polsko-czeska za Wacława II. Koronacja Władysława Łokietka 1320 r. Proces i wojna z Zakonem o Pomorze Gdańskie. Ziemie polskie poza granicami państwa piastowskiego.

5. Państwo Kazimierza Wielkiego

Stan państwa w początkach panowania Kazimierza Wielkiego. Administracja państwowa. Kompromis z Krzyżakami. Przyłączenie Rusi Halickiej. Założenie Akademii Krakowskiej.

VI. EUROPA W XIV I XV WIEKU

1. Kryzys polityczny w Europie

Kryzys Kościoła i papieżstwa. Wielka schizma i ruch soborowy. Ruchy hereetyckie. Powstanie husyckie w Czechach.

2. Kultura późnośredniowieczna

Kształtowanie się nowego obrazu człowieka i świata. Awans języków narodowych. Sztuka gotycka.

VII. POLSKA W XIV I XV WIEKU

1. Unia polsko-litewska. Wielka Wojna z Zakonem Krzyżackim

Rządy Andegawenów w Polsce. Rozwój państwa litewskiego. Unia w Krewie w 1385 r. Chrystianizacja Litwy. Wielka wojna z Zakonem — Grunwald 1410. Pokój toruński. Unia w Horodle — 1413. Wojna trzynastoletnia. Pokój toruński 1466 r.

2. Jagiellonowie wobec Czech, Węgier i ekspansji tureckiej

Ekspansja turecka. Unia polsko-węgierska — Warna 1444. Upadek Bizancjum 1453. Panowanie Władysława Jagiellończyka. Polityka dynastyczna Jagiellonów.

3. Społeczeństwo stanowe

Stan duchowny. Stan szlachecki. Stan kmiecy. Ludność miejska. Sytuacja społeczna i prawna. Płynność podziałów stanowych.

UMIEJĘTNOŚCI

Doskonalenie umiejętności w zakresie chronologii: ukazywanie związków liniowych oraz synchronistycznych.

Doskonalenie umiejętności posługiwania się mapami historycznymi — sprawne odczytywanie danych kartograficznych; korzystanie z mapy jako źródła wiadomości, przenoszenie danych kartograficznych z jednych na inne itp. i ukazywanie związków między nimi (wykazywanie związków między życiem gospodarczym a położeniem geograficznym itd., dostrzeganie dynamiki przemian na podstawie mapy: zmiany terytorialne, ekonomiczne, kulturalne itd.).

Doskonalenie posługiwania się różnymi środkami; źródła i wiadomości: słowo nauczyciela, podręcznik, słownik, encyklopedie, literatura popularnonaukowa, beletrystyka historyczna, teksty źródłowe.

Znajomość dat: 476, 800, 966, 972, 1000, 1018, 1025, 1076, 1109, 1138, 1226, 1295, 1320, 1331, 1343, 1364, 1370, 1374, 1385, 15 VII 1410, 1413, 1444, 1453, 1454—1466.

KLASA II

I. POCZĄTKI NOWOŻYTNEGO ŚWIATA

1. Kolonialna ekspansja europejska w XV i XVI wieku

Przyczyny odkryć geograficznych. Odkrycie Ameryki 1492. Zamorskie imperia Portugalczyków i Hiszpanów. Konsekwencje odkryć geograficznych dla Europy i świata.

2. Kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego Europy XV—XVI wieku

Upowszechnienie się gospodarki towarowo-pieniężnej i jej formy organizacyjne: banki, spółki, giełdy, kompanie handlowe. Dualizm w rozwoju gospodarczym.

3. Humanizm i Odrodzenie

Nowe koncepcje człowieka i świata. Humanizm. Myśl polityczna i społeczna. Mecnat dworski. Idee i cechy sztuki renesansowej.

4. Reformacja

Wystąpienie Marcina Lutra. Jan Kalwin — organizacja kościoła kalwińskiego. Reformacja w Anglii. Postępy reformacji w Europie. Wojny religijne.

5. Kościół katolicki wobec reformacji

Reformy wewnętrzne Kościoła katolickiego. Działalność inkwizycji. Indeks ksiąg zakazanych. Jezuici.

6. Walka o hegemonię w Europie w XVI wieku
Imperium Habsburgów. Polityka Turcji i podział Węgier.

II. RZECZPOSPOLITA W OKRESIE DEMOKRACJI SZLACHECKIEJ

1. Gospodarka folwarczno-pańszczyźniana w Polsce

Geneza folwarku szlacheckiego i jego typy. Wzrost obciążeń pańszczyzną chłopów. Ograniczenie wolności osobistej chłopów. Rozwój gospodarczy kraju. Polska spichlerzem Europy.

2. Kształtowanie się demokracji szlacheckiej

Przywileje szlacheckie. Powstanie sejmu walnego. Ruch egzekucyjny szlachty. Rozwój świadomości narodowej. M. Rej. J. Ostrobróg.

3. Reformacja i Kościół katolicki w Polsce

Kościół katolicki w Polsce. Główne nurty reformacji: luteranizm, kalwinizm, arianie. Tolerancja religijna. Konfederacja warszawska 1573. Jeżuici — Piotr Skarga. Unia brzeska 1596.

4. Polityka zagraniczna ostatnich Jagiellonów

Polska a Prusy zakonne. Sekularyzacja Prus. Hołd pruski 1525 r. Sekularyzacja Inflant.

5. Początki Rzeczypospolitej obojga narodów

Unia lubelska 1569 i jej znaczenie. Okres bezkrólewia. Wolne elekcje: artykuły henrykowskie, *pacta conventa*. Rządy Stefana Batorego. Zakończenie wojny o Inflanty. Uniwersytet w Wilnie. Jan Zamoyski.

6. Kultura i sztuka odrodzenia w Polsce

Ożywienie życia kulturalnego. Kraków ośrodkiem życia kulturalnego. Kontakty Polski z europejskimi ośrodkami kultury. Rozwój nauki. Rozkwit literatury politycznej i pięknej. Architektura i sztuka. Wkład Polaków do kultury europejskiej. M. Kopernik. A. F. Modrzewski.

III. RZECZPOSPOLITA DO POŁOWY XVIII WIEKU

1. Początki rządów oligarchii magnackiej w Rzeczypospolitej

Rozwój gospodarki latyfundiальной. Zahamowanie rozwoju miast. Dynastia Wazów na tronie polskim. Wzrost wpływów magnatów. Liberum veto, konfederacje wojskowe, rokosze.

2. Wojny polsko-szwedzkie w pierwszej poł. XVII wieku

Geneza wojen ze Szwecją. Wojny w Inflantach. Kirchołm — 1605. K. Chodkiewicz. Wojna polsko-szwedzka na Pomorzu — S. Koniecpolski.

3. Potop szwedzki 1655—1660

Spoleczeństwo wobec najazdu. Obrona Jasnej Góry. Ogólnonarodowe powstanie przeciw Szwedom. Utrata lenna pruskiego. Traktat oliwski 1660 r.

4. Rzeczpospolita wobec Rosji

Kryzys w Rosji na przełomie XVI i XVII w. Wojna chłopska. Interwencja polska w Rosji. Bitwa pod Kłuszynem i zajęcie Moskwy — 1610 r. S. Żółkiewski. Ogólnonarodowe powstanie w Rosji. Rozejm w Dywilinie 1619 r.

5. Powstanie Chmielnickiego

Konflikty społeczne, religijne i narodowościowe na Ukrainie. Wybuch i przebieg powstania. Rada Perejaśławska 1654 r. Wojna Rosji z Rzeczpospolitą o Ukrainę. Ugoda hadziacka 1658 r. Rozejm w Andruszowie 1667 r.

6. Wojny z Turcją

Sąsiedztwo Polski z Turcją. Wojny za Michała Korybuta Wiśniowieckiego i Jana III. Zwycięstwo pod Wiedniem 1683 r. Liga Święta i jej następstwa dla Polski. Traktat Karłowicki 1699 r.

7. Kultura baroku i sarmatyzm

Kultura baroku a sarmatyzm. Ideologia i styl życia szlachty. Promieniowanie kultury barokowej na kraje sąsiednie.

8. Wzrost znaczenia sąsiadów Polski — Rosji, Prus, Austrii

Umocnienie władzy centralnej. Reformy Piotra I. Wojna północna i jej skutki. Powstanie królestwa pruskiego.

9. Polska w czasach saskich

Ingerencja państw ościennych. Wojna północna. Sejm niemy 1717 r. Rozkład aparatu państwowego, rządy sejmikowe. Próby reform.

IV. KULTURA OŚWIECENIA

Myśl oświecenia. Wybitni przedstawiciele oświecenia — Wolter, Monteskiusz, Rousseau. Encyklopedyści.

V. REWOLUCJA PRZEMYSŁOWA W ANGLII

Rozwój ekspansji kolonialnej państw europejskich. Nowe odkrycia naukowe i techniczne. Zastosowanie nowych technik w produkcji. Powstanie klasy robotniczej. Ukształtowanie się rządów parlamentarnych w Anglii.

VI. POWSTANIE STANÓW ZJEDNOCZONYCH AMERYKI PÓŁNOCNEJ

Kolonie angielskie w Ameryce Północnej. Eksterminacja Indian i niewolnictwo Murzynów. Wojna o niepodległość. Deklaracja Niepodległości. Udział ochotników z Europy; T. Kościuszko, K. Pułaski. Konstytucja Stanów Zjednoczonych 1787 r.

VII. ABSOLUTYZM WE FRANCJI

Rozwój absolutyzmu za Ludwika XIV. Organizacja nowożytnej administracji i siły zbrojne. Merkantylizm — Colbert.

VIII. REWOLUCJA WE FRANCJI 1789—1794

Przyczyny rewolucji. Zwolanie Stanów Generalnych i przekształcenie ich w Zgromadzenie Narodowe. Zburzenie Bastylii 14 VII 1789 r. Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela. Obalenie monarchii i ogłoszenie republiki 1792 r. Dyktatura jakobinów. Walka z kontrewolucją i obcą interwencją Rządu terroru. Przewrót 9 thermidora 1794 r.

IX. PRÓBY REFORM RZECZPOSPOLITEJ

1. Polska w latach 1764—1775

Reformy Sejmu Konwokacyjnego i elekcja St. Augusta Poniatowskiego 1764 r. Konfederacja barska. Pierwszy rozbiór Polski 1772 r. Reformy sejmu rozbiorowego.

2. Kultura oświecenia w Polsce

Rozwój nauki, literatury, publicystyki. Działalność Komisji Edukacji Narodowej. Reforma uniwersytetów. H. Kołłątaj, Mecenat St. Augusta Poniatowskiego.

X. WALKA O UTRZYMANIE NIEPODLEGŁOŚCI W OKRESIE STANISŁAWOWSKIM

1. Sejm Wielki i Konstytucja 3 Maja

Sejm 1788 r. Programy reform. Sprawa mieszczań i prawo o miastach. Konstytucja 3 Maja 1791 r.

2. Drugi rozbiór Polski 1793 r.

Konfederacja targowicka. Wojna polsko-rosyjska 1792. Drugi rozbiór Polski. Rządy targowiczian. Emigracja.

3. Powstanie Kościuszkowskie 1794 r.

Przyczyny, wybuch i zasięg powstania. T. Kościuszko. Insurekcja warszawska. Uniwersał połaniecki. Włączenie się Prus do walki z powstaniem. Obrona Warszawy.

4. Trzeci rozbiór Polski. Upadek państwa polskiego 1795 r.

Międzynarodowe tło III rozbioru. Rola obcej interwencji. Przyczyny wewnętrzne upadku Rzeczypospolitej.

XI. OKRES NAPOLEOŃSKI 1799—1815 R.

1. Konsulat i cesarstwo we Francji

Zamach stanu Napoleona Bonapartego — 1799 r. Konsulat. Koronacja Napoleona. Reformy wewnętrzne — kodeks cywilny.

2. Hegemonia Francji w Europie

Blokada kontynentalna. Wojna w Hiszpanii. Wojna z Rosją 1812—1813. Bitwa pod Lipskiem. Abdykacja. „Sto dni”. Waterloo.

3. Sprawa polska za Napoleona

Legiony H. Dąbrowskiego. Udział legionów w wojnach republiki francuskiej. Znaczenie legionów. Powstanie Księstwa Warszawskiego — 1807 r. Konstytucja. Sprawa chłopska i mieszczańska. Udział Księstwa w wojnie z Austrią i Rosją — ks. Józef Poniatowski. Znaczenie okresu napoleońskiego dla Europy i Polski.

UMIEJĘTNOŚCI

Porównywanie różnych rodzajów pisarstwa historycznego, dostrzeganie różnic i cech wspólnych między nimi. Próby odróżniania hipotez od twierdzeń naukowych.

Gromadzenie informacji z różnych rodzajów przekazów źródłowych, wyjaśnianie różnic w opisywaniu tych samych wydarzeń (analiza dokumentu normatywnego i opisowego).

Sprawne posługiwanie się różnymi środkami dydaktycznymi: kartograficznymi, ilustracjami, słownikami, encyklopediami itp.

Rozwijanie i doskonalenie form wypowiedzi ustnych i pisemnych.

Rozwijanie umiejętności dyskusji.

Poznanie i rozumienie różnic poglądów na zasadnicze wydarzenia i zjawiska historyczne.

Znajomość dat: 1492, 1496, 1489, 1505, 1517, 1525, 1569, 1572, 1573, 1648, 1654, 1655—1660, 1657, 1683, 1701, 1717, 1764, 1772, 1773, 1774, 1788—92, 3 V 1791, 14 VII 1789, 1793, 1794, 1795, 1797, 1799, 1804, 1807, 1812.

KLASA III

I. ZIEMIE POLSKIE POD ZABORAMI 1815—1848

1. Kongres wiedeński i system reakcji w Europie

Cele kongresu wiedeńskiego. Najpoważniejsze postanowienia kongresu „Święte Przymierze”. Sprawa polska na kongresie. Utworzenie Królestwa Polskiego, Rzeczypospolitej Krakowskiej i Wielkiego Księstwa Pozańskiego.

2. Zabór rosyjski 1815—1830

Konstytucja Królestwa Polskiego 1815. Rozwój szkolnictwa. Ograniczenie uprawnień konstytucyjnych. Opozycja sejmowa i tajne związki.

3. Powstanie Listopadowe

Spisek podchorążych — Piotr Wysocki. Noc listopadowa. Sprawa chłop-

ska. Wojna polsko-rosyjska. Wodzowie powstania. Upadek powstania i jego znaczenie. Represje i prześladowania po upadku powstania. Statut organiczny.

4. Wielka Emigracja

Główne ośrodki i obozy polityczne na emigracji. Obóz konserwatywny. J. Lelewel i jego zwolennicy. Towarzystwo Demokratyczne Polskie. Gromady Ludu Polskiego.

5. Przemiany gospodarcze na ziemiach polskich w połowie XIX wieku

Zmiany w rolnictwie — rugi i reformy czynszowe w zaborze rosyjskim. Pruska droga rozwoju kapitalizmu — uwłaszczenie chłopów. Życie społeczne i kulturalne w zaborze pruskim. K. Marcinkowski — praca organiczna. Zacofanie gospodarcze i sytuacja polityczna w Galicji.

6. Działalność patriotyczna w latach 1831—1846

Związki emigracyjne z krajem — emisariusze. Sz. Konarski. Plan trójzaborowego powstania. Powstanie krakowskie. E. Dembowski. Wystąpienie chłopów w Galicji. Likwidacja Rzeczypospolitej Krakowskiej.

II. POWSTANIE STYCZNIOWE

1. Królestwo Polskie w przededniu powstania

Wiosna posewastopolska w Rosji. Manifestacje warszawskie. Reformy Wietopolskiego „Bali i Czerwonii”. Współpraca rewolucjonistów polskich i rosyjskich. Branka.

2. Powstanie Styczniowe

Manifest Rządu Narodowego 22 I 1863 r. Organizacja władz państwowych. Charakter i przebieg działań powstańczych. Udział Polaków spoza Królestwa oraz ochotników innej narodowości. Dyktatura R. Traugutta. Ukaz carski o uwłaszczeniu. Upadek powstania i jego skutki.

III. RUCHY NARODOWE I PRZEOBRAŻENIA PAŃSTW EUROPEJSKICH W POCZĄTKACH II POŁOWY XIX WIEKU

1. Francja w latach 1848—1870

Rewolucja lutowa. Druga Republika. Powstanie czerwcowe 1848 r. i upadek Republiki. Cesarstwo. Napoleon III.

2. Zjednoczenie Niemiec

Koncepcja zjednoczeniowa Niemiec. Wybuch rewolucji w Prusach i innych państwach niemieckich. Sytuacja gospodarcza i polityczna Niemiec po okresie Wiosny Ludów. Polityka Bismarcka. Wojny z Danią i Austrią. Powstanie Związku Północnoniemieckiego i Austro-Węgier 1867. Wojna francusko-pruska. Powstanie Cesarstwa Niemieckiego 1871.

3. Upadek II Cesarstwa — Komuna Paryska

Kapitulacja Francji. Upadek II Cesarstwa. Proklamowanie Komuny 1871. Reformy Komuny. Udział Polaków w obronie Komuny. Klęska i znaczenie Komuny.

IV. WOJNA DOMOWA W STANACH ZJEDNOCZONYCH AMERYKI POŁNOCNEJ

Dwie drogi rozwoju gospodarczego i społecznego — stany północne i południowe. Sprawa niewolnictwa. Prezydentura Lincolna. Secesja Południa. Unia i Konfederacja. Wojna domowa 1861—1865 i jej konsekwencje.

V. ŚWIAT NA PRZEŁOMIE XIX I XX WIEKU

1. Przeobrażenia gospodarcze — kapitalizm monopolistyczny

Rozwój głównych gałęzi i ośrodków przemysłowych w Europie. USA. Koncentracja kapitału—monopole, trusty, kartele. Eksport kapitałów. Nie-równomierność rozwoju ekonomicznego.

2. Ruch robotniczy

Położenie klasy robotniczej. K. Marks — Manifest Komunistyczny. Powstanie I Międzynarodówki 1864. Druga Międzynarodówka 1889. Spory o kierunek w ruchu robotniczym. Walka o ustawodawstwo socjalne.

3. Ekspansja kolonialna i rywalizacja mocarstw o sfery wpływów

Polityka kolonialna Anglii i Francji. Podział terytorialny świata. Dążenie Niemiec, Włoch i USA do nowego podziału świata.

4. Rozwój nauki i techniki

Rozwój nauki. Osiągnięcia w dziedzinie techniki. Szkolnictwo.

VI. ZIEMIE POLSKIE W DRUGIEJ POŁOWIE XIX I NA POCZĄTKU XX WIEKU

1. Sytuacja gospodarczo-społeczna na ziemiach polskich

Różnice w rozwoju gospodarczym ziem polskich. Zmiany w strukturze społecznej. Emigracja zarobkowa. Urbanizacja.

2. Sytuacja Polaków w trzech zaborach

Represje zaborców po Powstaniu Styczniowym. Likwidacja odrębności Królestwa Polskiego. Polityka wynaradawiania i stosunek do Kościoła rzymskokatolickiego w zaborze rosyjskim i pruskim. Kulturkampf. Komisja kolonizacyjna i Hakata. Autonomia w Galicji. Galicja ośrodkiem życia narodowego i kulturalnego.

3. Postawa społeczeństwa polskiego

Walka z rusyfikacją i z germanizacją. Pozytywizm — koncepcja pracy u podstaw. Trójjoloalizm. Walka o polskość Śląska, Warmii i Mazur. Rola kultury w utrzymaniu tożsamości narodowej.

VII. POWSTANIE NOWOCZESNYCH RUCHÓW POLITYCZNYCH

1. Ruch robotniczy

Pierwsze komórki socjalistyczne — Ludwik Waryński. Wielki Proletariat. Proces 29 proletariaczyków. Powstanie PPS i SDKPiL.

2. Ruch wszechpolski — powstanie Narodowej Demokracji

Kryzys ideologii ugodowej. Odradzanie się dążeń niepodległościowych. Liga Polska. Liga Narodowa. Narodowa Demokracja — Roman Dmowski.

3. Ruch ludowy

Sytuacja gospodarcza i społeczna na wsi. Działalność B.M. Wysłouchów. Powstanie Stronnictwa Ludowego w Galicji 1895 r. J. Stopiński.

VIII. REWOLUCJA 1905—1907

Wojna rosyjsko-japońska i kryzys samowładztwa w Rosji. Wybuch rewolucji i jej zasięg społeczny. Rola Lenina i bolszewików. Strajki w Królestwie Polskim. Walka o język i szkołę polską. Rola PPS — działania bojowe. Upadek i znaczenie rewolucji.

IX. PIERWSZA WOJNA ŚWIATOWA 1914—1918

Państwa walczące. Główne fronty. Klęska państw centralnych. Traktat wersalski. Traktaty pokojowe i nowa mapa polityczna Europy i świata. Powstanie republiki weimarskiej. Rozpad monarchii austro-węgierskiej. Powstanie Ligi Narodów. Konsekwencje gospodarcze, społeczne i kulturalne wojny.

X. PRZEMIANY USTROJOWE W EUROPIE W PIERWSZYCH LATACH PO I WOJNIE ŚWIATOWEJ

1. Powstanie państwa radzieckiego i zmiany w ruchu robotniczym

Rewolucja lutowa. Rząd Tymczasowy. Działalność partii bolszewickiej. Rola Lenina. Rewolucja październikowa. Wojna domowa i obca interwencja. Nurt komunistyczny (III Międzynarodówka) i socjaldemokratyczny (II Międzynarodówka). Nowa sytuacja w międzynarodowym ruchu robotniczym.

2. Narodziny i zwycięstwo ruchu faszystowskiego we Włoszech (Mussolini)

XI. SPRAWA POLSKA W I WOJNIE ŚWIATOWEJ. ODBUDOWA PAŃSTWA POLSKIEGO

1. Orientacje polityczne. Formacje zbrojne w latach 1914—1918

Działalność wojenna na ziemiach polskich. Polityka rządów zaborczych. Akt 5 listopada 1918 r. i jego konsekwencje. Państwa zachodnie i Rosja wobec niepodległości Polski.

2. Kształtowanie się warunków odzyskania niepodległości. Początki II Rzeczypospolitej

Rozbrojenie zaborców. Walki z Ukraińcami o Lwów. Powstanie Wielkopolskie. Tworzenie lokalnych ośrodków państwowości. Rząd ludowy w Lublinie. Powstanie rządu Moraczewskiego i jego dekrety. Rola J. Piłsudskiego. Rząd J. Paderewskiego.

3. Wojna w 1920 r. z Rosją Radziecką

Geneza wojny. Wyprawa J. Piłsudskiego na Kijów. Ofensywa radziecka. Bitwa warszawska i bitwa nad Niemnem. Traktat ryski 1921 r. Następstwa wojny.

4. Ustalenie zachodniej granicy Polski

Postanowienie traktatu wersalskiego. Wolne Miasto Gdańsk. Plebiscyt na Warmii, Mazurach i Górnym Śląsku. Powstanie Śląskie 1919—1921. Spór z Czechosłowacją o Śląsk Cieszyński.

5. Demokracja parlamentarna w Polsce

Sejm ustawodawczy. Konstytucja marcowa 1921 r. Zamordowanie prezydenta G. Narutowicza. Główne partie polityczne — ND, Chadecja, PSL „Piast” i „Wyzwolenie” PPS, KPRP. Mniejszości narodowe. Powstanie rządu centroprawicowego.

6. Trudności i osiągnięcia odbudowy i integracji państwa

Zniszczenia wojenne. Trudności w scalaniu trzech terytoriów zaborczych. Inflacja i reforma walutowa. Budowa Gdyni. Reforma rolna. Ustawodawstwo socjalne. Stan oświaty.

7. Przewrót majowy 1926 r. w Polsce i początki rządów sanacji

Sytuacja międzynarodowa Polski. Rapallo i Locarno. Przewrót majowy 1926 r. Ograniczenie roli sejmu i wzmocnienie władzy wykonawczej — nowela sierpniowa. Utworzenie BBWR. Opozycja parlamentarna.

XII. ŚWIAT W LATACH TRZYDZIESTYCH

1. Wielki kryzys ekonomiczny 1929—1933 r.

Mechanizm kryzysu, formy przezwyciężenia. Rola interwencjonizmu państwowego (Roosevelt).

2. Powstanie III Rzeszy

NSDAP, jej program (A. Hitler). Wzrost wpływów ruchu narodowosocjalistycznego. Dojście Hitlera do władzy. Charakterystyka ideologii i systemu rządzenia. Totalitaryzm.

3. ZSRR w dwudziestoleciu międzywojennym

Koniec NEP-u. Industrializacja i kolektywizacja. Dyktatura J. Stalina — represyjność systemu totalitarnego.

4. Stosunki międzynarodowe

Rozkład systemu wersalskiego. Powstanie osi Tokio—Berlin—Rzym. Aneksja Austrii i Czechosłowacji (Monachium). Wojna domowa w Hiszpanii. Układ sił przed II wojną światową (pakt Ribbentrop—Mołotow).

XIII. POLSKA W LATACH TRZYDZIESTYCH

1. Rządy sanacji w okresie kryzysu gospodarczego w Polsce w latach 1929—1935

Kryzys gospodarczy i jego skutki. Działalność „CENTROLEW-u” i KPP. Zjednoczenie ruchu ludowego. Rządy autorytarne Józefa Piłsudskiego — proces brzeski. Bereza Kartuska. Konstytucja kwietniowa — nowa ordynacja wyborcza 1935 r.

2. Polska w latach 1935—1939

Obóz sanacji po śmierci J. Piłsudskiego. Obóz Zjednoczenia Narodowego (Ozon). Polityka władz wobec sanacji. Stanowisko SL, PPS i KPP. Strajk chłopski 1937 r. Rozwiązanie KPP.

3. Osiągnięcia gospodarcze i kulturalne II Rzeczypospolitej

Program walki z kryzysem — E. Kwiatkowski. Czteroletni plan inwestycyjny. Budowa Centralnego Okręgu Przemysłowego. Rozbudowa polskich sił zbrojnych. Osiągnięcia w zakresie nauk ścisłych. Reforma szkolnictwa.

4. Sytuacja międzynarodowa II Rzeczypospolitej w latach trzydziestych

Francja i Anglia wobec II Rzeczypospolitej. Próby polityki równowagi. Układ o nieagresji z ZSRR w 1932 r. Deklaracja o niestosowaniu przemocy z Niemcami — 1934 r. Sprawa Litwy. Polska wobec konferencji w Monachium. Zajęcie Zaolzia. Odrzucenie niemieckich żądań przez Polskę. Sytuacja międzynarodowa Polski w momencie wybuchu wojny.

UMIĘTNOŚCI

Odróżnianie publicystyki historycznej od innych rodzajów piśmiennictwa historycznego.

Konfrontacja ujęć wydarzeń historycznych i oceny wybitnych postaci

w pamiętnikach, beletryście, publicystyce historycznej i pracach popularnonaukowych.

Dostrzeganie uwarunkowań określających stosunek do przeszłości.

Wskazywanie związku między różnymi dziedzinami życia społecznego.

Porównywanie analogicznych zjawisk w różnych krajach.

Rozwijanie umiejętności dyskusji: polemika i obrona własnego stanowiska (uzasadnienie).

Znajomość dat: 1815, 29 XI 1830, 1931, 1846, 1848, 1849, 1861, 1861—1865, 22 I 1863, 1864, 1866, 1870, 1871, 1882, 1892, 1895—1907, 1914, 1915, 5 XI 1916, 1917, 11 XI 1918, 1919, 17 III 1921, 1922, 1925, 12 V 1926, 1929—1933, 1933, 1935, 1938, 1939, 23 VIII 1939.

KLASA IV

I. AGRESJA NIEMIEC NA POLSKĘ — II WOJNA ŚWIATOWA

1. Wybuch II wojny światowej. Kampania wrześniowa

Doktryna wojenna. Plany obrony. Najazd Niemiec hitlerowskich na Polskę. Uderzenie Armii Czerwonej. Przebieg działań wojennych. Ustalenie granicy niemiecko-radzieckiej.

2. Wojna w Europie 1940 r.

Wojna radziecko-fińska. Agresja na Danię i Norwegię. Wojna z Francją, Belgią, Holandią i Luksemburgiem. Bitwa o Anglię. Wojna na Bałkanach

3. Wojna niemiecko-radziecka

Najazd Niemiec hitlerowskich na ZSRR. Początkowy okres wojny — bitwa pod Moskwą. Walki o Stalingrad. Ofensywa hitlerowska ku Woldze i Kaukazowi. Kampanie radzieckie w 1943—1945 r. Zdobycie Berlina.

4. Wojna w Afryce i we Włoszech

Front w Afryce. Zdobycie Tobruku. Bitwa pod El Alamein. Inwazja we Włoszech. Bitwa pod Monte Cassino.

5. Wojna w Europie Zachodniej 1944—1945 r.

Lądowanie w Normandii. Strategiczne bombardowanie Niemiec. Przełamanie Wału Zachodniego. Zdobycie Niemiec. Udział polskich sił zbrojnych w walkach na Zachodzie.

6. Wojna na Dalekim Wschodzie

Atak japoński na USA (Pearl-Harbor). Rozwój operacji japońskiej. Rok 1924 — szczytowa faza działań wojennych. Zmagania o Pacyfik 1943—1944 r. Hiroszima i Nagasaki. Kapitulacja Japonii.

7. Działania Wielkiej Koalicji

Uformowanie się Wielkiej Koalicji. Ruch oporu w okupowanych krajach Europy. Konferencja w Teheranie. Kapitulacja Niemiec hitlerowskich. Konferencja w Jałcie i Podczdamie.

II. POLSKA POD OKUPACJĄ

1. Podział ziem II Rzeczypospolitej

Generalne Gubernatorstwo. Ziemie wcielone do Rzeszy. Ziemie przyłączone do ZSRR. Polityka niemiecka w stosunku do ludności polskiej. Polityka radziecka wobec obywateli polskich mieszkających na terenach włączonych do ZSRR.

2. Rząd polski na emigracji

Program polityczny. Działalność rządu RP we Francji. Armia polska we Francji. Układ polsko-radziecki — VII 1941 r. Armia gen. Andersa w ZSRR. Zerwanie stosunków polsko-radzieckich 1943 r. Katastrofa w Gibraltarze. Zmiany w składzie rządu.

3. Polskie państwo podziemne

Powstanie struktur podziemia. Główne stronnictwa polityczne i organizacje zbrojne. Akcje scaleniowe ZWZ-AK.

4. Polski ruch oporu

Wielość nurtów i form walki w polskim ruchu oporu. Walka cywilna. Walka zbrojna. Różne koncepcje walki z okupantem. Młodzież w ruchu oporu. Udział duchowieństwa. Powstanie w gettcie warszawskim — pomoc dla Żydów.

5. Kształtowanie się obozu polskiej lewicy

Sytuacja komunistów polskich przed czerwcem 1941 r. Powstanie PPR i GL. Program PPR. Powstanie Krajowej Rady Narodowej i Armii Ludowej. ZPP w ZSRR — dywizja T. Kościuszki (Lenino).

6. Walka o kształt wyzwolonej Polski

Rząd AK wobec perspektyw wyzwolenia kraju. Stanowisko rządu radzieckiego wobec Polski. Powstanie Rady Jedności Narodowej w 1944 r. Akcja „Burza”.

7. Powstanie Warszawskie

Geneza powstania. Siły powstańcze. Działania bojowe. Problem pomocy dla powstania. Upadek powstania.

8. PKWN i Manifest Lipcowy

Nawiązanie współpracy między PPR i komunistami w ZSRR. Powstanie PKWN. Manifest 22 VII 1944 r. Utworzenie WP. Wyzwolenie ziem między Bugiem a Wisłą.

9. Początki władzy ludowej

Budowa aparatu władzy. Dekret o reformie rolnej. Walka polityczna i zbrojna z nową władzą. Likwidacja struktur politycznych i wojskowych Polski podziemnej. Udział WP w wyzwoleniu reszty ziem polskich. Układ sił politycznych w Polsce w 1944 r.

10. Układ sił politycznych w Polsce w 1945 r.

Proces 16-tu. Porozumienie moskiewskie, Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej (28 VI 1945). Powstanie PSL. Układ sił politycznych w Polsce pod koniec 1945 r. Zniszczenia wojenne, straty ludnościowe. Początki odbudowy i rekonstrukcji gospodarki. Akcje przesiedleńcze i repatriacyjne.

11. Polska w nowych granicach. Nowe sojusze

Kształt terytorialny Polski w programach PPR i rządu polskiego na emigracji. Sprawa granic na konferencji w Jaltie. Układ z ZSRR 22 IV 1945 r. Kwestia zachodniej granicy Polski w Poczdamie. Umowa graniczna z ZSRR w sprawie wschodniej granicy Polski. Uregulowanie sporu granicznego z Czechosłowacją.

WYBRANE ZAGADNIENIA Z HISTORII WSPÓŁCZESNEJ

I. ŚWIAT PO WOJNIE

1. Skutki II wojny światowej

Rola wielkich mocarstw w urządzaniu świata powojennego — nowy układ sił. Straty ludności. Zniszczenia wojenne. Powstanie ONZ. Deklaracja Praw Człowieka. Formy pomocy dla zniszczonych krajów — UNRRA.

2. Rola polityczna i militarna Stanów Zjednoczonych

Potencjał militarny i gospodarczy. Związki z Europą Zachodnią. Plan Marschalla. Narastanie sprzeczności między krajami kapitalistycznymi a ZSRR i krajami demokracji ludowej. Doktryna Trumana. Powstanie NATO.

3. Pozycja polityczna i militarna ZSRR

Rola armii radzieckiej w wyzwoleniu Europy i krajów bałkańskich. Zajęcie wschodniej Austrii. Odbudowa i rozbudowa gospodarki narodowej. Wzrost znaczenia międzynarodowego ZSRR. Kształtowanie się wspólnoty państw socjalistycznych w RWPG.

4. Kraje demokracji ludowej w Europie

Przejmowanie władzy przez partie komunistyczne i robotnicze — walka z opozycją. Powstanie Biura Informacyjnego Partii Komunistycznych. Potępienie Jugosławii. Represyjność systemów władzy. Śmierć Stalina. Układ Warszawski — 1955. XX Zjazd KPZR — 1956 i jego wpływ na

proces demokratyzacji w krajach socjalistycznych. Powstanie narodowe na Węgrzech. Kryzys polityczny w Czechosłowacji i zbrojna interwencja.

5. Powstanie dwóch państw niemieckich

Postanowienia poczdamskie i ich realizacja. Strefy okupacyjne. Proces norymberski. Powstanie RFN i NRD — odmienne drogi rozwoju. Remilitaryzacja Niemiec.

6. Sytuacja na Dalekim Wschodzie

Okupacja Japonii i jej zakończenie. Powstanie Chińskiej Republiki Ludowej 1949 r. Indie. Utworzenie państw demokracji w Wietnamie Północnym i Korei Północnej. Wojna Koreańska. Powstanie SEATO.

II. POLSKA W LATACH 1945—1989

1. Sytuacja polityczna w Polsce w latach 1945—1947

Partie polityczne — PPR, PPS, PSL, SL, SD i ASP — programy — stosunki. Nastroje społeczne. Walka o władzę. Referendum i jego wyniki. Wybory do Sejmu — 19 I 1947 r. — naciski administracyjne.

2. Okres stalinowski w Polsce

PPR i PPS — poglądy na budowę socjalizmu w Polsce. Ruch młodzieżowy. Powstanie ZMP. Nasilenie się kursu dogmatycznego w PPR. Teza o prawicowo-nacjonalistycznym odchyleniu — usunięcie W. Gomułki. Kongres zjednoczeniowy — powstanie PZPR w 1948 r. Zjednoczenie ruchu ludowego (ZSL). Wypaczenia w systemie sprawowania władzy — łamanie praworządności, odstępstwa od demokracji. Stosunki państwo-Kościół. Konstytucja PRL 1952 r.

3. Przeobrażenia gospodarcze w Polsce (1947—1955)

Trzyletni plan gospodarczy — odbudowa kraju. Plan 6-letni — priorytet dla przemysłu ciężkiego. Rozbudowa nowych gałęzi przemysłu. Likwidacja handlu prywatnego. Administracyjne metody kolektywizacji gospodarki chłopskiej.

4. Polski październik 1956 r.

Geneza października 1956 r. Znaczenie uchwał II Zjazdu PZPR i XX Zjazdu KPZR dla rozwoju sytuacji w Polsce. Krytyka błędów w sprawowaniu władzy. Zmiana atmosfery w życiu politycznym. Podziały w kierownictwie PZPR. Wydarzenia poznańskie. W. Gomułka na czele partii. Trwale i nietrwale skutki października. Porozumienie z Kościołem — uwolnienie prymasa S. Wyszyńskiego. Odstąpienie od masowej kolektywizacji. Wybory w 1957 r. Ponowne zaostrenie stosunków państwo-Kościół w 1966 r. Aspiracje społeczeństwa, a możliwości ich zaspokojenia.

5. Kryzys lat 1968—1970

Wypadki marcowe 1968. przejawem kryzysu politycznego. Spadek aury Gomułki. Protest robotniczy na Wybrzeżu. Zmiany w kierownictwie Partii — E. Gierek — I sekretarzem KC PZPR.

6. Polska w latach siedemdziesiątych

Modernizacja gospodarki wzrostu dochodu narodowego. Osiągnięcia i błędy w polityce gospodarczej. Nieracjonalne wykorzystanie kredytów zagranicznych. Niepowodzenia w polityce rolnej, pogłębienie nierównowagi rynkowej. Wzrost zadłużenia kraju. Wypadki czerwcowe 1976 r. jako symptom kryzysu. Nowelizacja konstytucji. Zmiany podziału administracyjnego i jego skutki. Ograniczenie roli rad narodowych. Działania zorganizowanej opozycji (KOR, KPN). Wybór Polaka, papieża Jana Pawła II — X 1978 r.

7. Wydarzenia lat 1980—1981. Stan wojenny

Wybuch protestu robotniczego na Wybrzeżu i w całym kraju (VII—VIII 1980 r.). Podpisanie umów społecznych z załogami zakładów Wybrzeża i Śląska. Zmiany w kierownictwie władz. Rejestracja NSZZ „Solidarność” i jego działalność. IX Nadzwyczajny Zjazd PZPR — W. Jaruzelski I-sekretarzem KC PZPR. Narastanie tendencji konfrontacyjnych. Wprowadzenie stanu wojennego 13 XII 1981 r. i jego zniesienie 22 VII 1983 r.

8. Polska w latach osiemdziesiątych

Próby reform gospodarczych i ich załamanie. Walka z opozycją — represyjne zmiany w systemie prawnym. Postawy społeczeństwa. Rola Kościół. Kontynuacja działalności politycznej i związkowej w podziemiu — walka bez przemocy. Kultura niezależna. Początki dialogu — „okrągły stół”. Wybory w czerwcu 1989 r. Pluralizm polityczny i związkowy.

UMIĘJĘTNOŚCI

Rozumienie i wyjaśnianie różnych poglądów naukowych na węzłowe problemy historii Polski.

Dostrzeganie związków między teraźniejszością a przeszłością.

Przygotowanie prac pisemnych z wykorzystaniem różnych źródeł wiadomości.

Umiejętność interpretowania materiałów statystycznych.

Umiejętność krytycznego korzystania z prasy jako źródła historycznego i źródła wiadomości.

Znajomość dat: 1 IX 1939, 17 IX 1939, 5 X 1939, 1940, 22 VI 1941, 1942, 5 I 1942, 1943, 12 X 1943, 1 I 1944, 12—18 V 1944, 22 VII 1944, 1 VIII—

—2 X 1944, 6 IX 1944, 17 I 1945, 2—11 II 1945, 21 IV 1945, 9 V 1945, 28 VI 1945, 17 VII—2 VIII 1945, 2 IX 1945, 3 I 1946, 30 VI 1946, 19 I 1947, 1947, 1947—1949, 1948, 15—21 XII 1948, 1949, 1950, 1950—1955, 22 VII 1952, 1953, 28 VI 1956, X 1956, 1966, 1968, 7 XII 1970, 1976, VII—VIII 1980, 13 XII 1981, 22 VII 1983, 4 IV 1989.

UWAGI ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ PROGRAMU

Program powstał w wyniku wprowadzenia głębszych niż poprzednio zmian realizowanych od roku szkolnego 1988/89.

Dokonane zmiany w treściach programowych mają na celu zmniejszenie obciążenia uczniów nadmierną ilością wiedzy faktograficznej, pozostawienie nauczycielowi więcej czasu na pogłębioną realizację zasadniczej wiedzy historycznej, jej usystematyzowanie i utrwalenie kształcenia określonych umiejętności oraz szerszą niż dotychczas indywidualizację nauczania w zależności od zainteresowań, potrzeb i możliwości intelektualnych uczniów.

W nowej redakcji programu wykreślono treści o drugorzędym znaczeniu, a także przesunięto cezury w poszczególnych klasach, uwzględniając zarówno wymogi historii jako nauki, a także kierując się zasadą równomiernego rozkładu materiału w poszczególnych klasach. Ponadto zachowując zasadę przedstawienia historii Polski w powiązaniu z dziejami powszechnymi, ograniczono treści z historii powszechnej do podstawowych faktów, niezbędnych do zrozumienia przez młodzież najważniejszych problemów politycznych i społeczno-gospodarczych.

Określono dla każdej klasy zakres treści stanowi niezbędne minimum dydaktyczne wiedzy obowiązującej w liceach ogólnokształcących.

Uwzględniając zmiany dokonane w planach nauczania przyjęto jako zasadę jednakowe minimum dydaktyczne określone programem dla klasy I, niezależnie od profilu klasy. W klasach II—IV profilu humanistycznego minimum dydaktyczne, z uwagi na większy wymiar godzin, należy wzbogacić określoną problematyką wskazaną na końcu niniejszych uwag. Biorąc powyższe pod uwagę należy pamiętać, że programowa autonomia nauczyciela i jego twórcza inwencja nie może powodować przeciążenia uczniów koniecznością rozumienia, zapamiętywania dodatkowych treści szczegółowych. Wymaga to właściwego przemyślenia zakresu poszczególnych haseł programowych, doboru właściwych metod, koncentrowania uwagi na strukturalnych elementach wiedzy historycznej, a nie na encyklopedycznych szczegółach. W związku z tym obowiązkiem nauczyciela jest realizacja programu, a nie treści podręczników, które znacznie poszerzają, a często odbiegają od intencji programu.

ORIENTACYJNY PRZYDZIAŁ GODZIN

KLASA I

I. Najstarsze cywilizacje starożytnego Wschodu	2
II. Starożytna Grecja	9
III. Starożytny Rzym	8
IV. Kształtowanie się średniowiecznej Europy	9
V. Europa w XI—XIII wieku	8
VI. Europa w XIV i XV wieku	2
VII. Polska w XIV i XV wieku	5
Do dyspozycji nauczyciela	31

KLASA II

I. Początki nowożytnego świata	7
II. Rzeczpospolita w okresie demokracji szlacheckiej	10
III. Rzeczpospolita do połowy XVIII wieku	9
IV. Kultura oświecenia	1
V. Rewolucja przemysłowa w Anglii	1
VI. Powstanie Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej	1
VII. Absolutyzm we Francji	1
VIII. Rewolucja we Francji 1789—1794	2
IX. Próby reform Rzeczpospolitej	3
X. Walka o utrzymanie niepodległości w okresie stanisławowskim	5
XI. Okres napoleoński 1799—1815	4
Do dyspozycji nauczyciela	30

KLASA III

I. Ziemie polskie pod zaborami 1815—1848	7
II. Powstanie Styczniowe	3
III. Ruchy narodowe i przeobrażenia państw europejskich w początkach II połowy XIX wieku	3
IV. Wojna domowa w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej	1
V. Świat na przełomie XIX i XX wieku	5
VI. Ziemie polskie w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku	3
VII. Powstanie nowoczesnych ruchów politycznych	3
VIII. Rewolucja 1905—1907	1
IX. Pierwsza wojna światowa 1914—1918	2
X. Sprawa polska w I wojnie światowej. Odbudowa państwa polskiego	10
XI. Świat w latach trzydziestych	4
XII. Polska w latach trzydziestych	5
Do dyspozycji nauczyciela	27

KLASA IV

I. Agresja Niemiec na Polskę — II wojna światowa	8
II. Polska pod okupacją	13
Wybrane zagadnienia z historii współczesnej	
I. Świat po wojnie	6
II. Polska w latach 1945—1989	8
Do dyspozycji nauczyciela	23

PROFIL HUMANISTYCZNY (Treści uzupełniające)

KLASA II

W dziale I:

1. Rywalizacja francusko-habsburska w XVI w. Rewolucja w Niderlandach. Konflikt hiszpańsko-angielski.
2. Wojna trzydziestoletnia 1618—1648. Anglia w dobie rewolucji i restauracji.

W dziale III:

1. Absolutyzm oświecony w Rosji, Austrii i Prusach.

W dziale IV:

Racjonalizm i empiryzm. Rozwój nauk przyrodniczych. Rokoko. Klasycyzm.

W dziale VIII:

Rządy dyktatoratu. Wojny rewolucyjnej Francji.

W dziale X:

Wojny Napoleona z trzecią, czwartą i piątą koalicją.

KLASA III

W dziale I:

1. Walka przeciw Świętemu Przymierzu. Ruchy liberalne i narodowe. Rozwój tajnych organizacji. Powstanie dekabrystów. Walka o niepodległość Francji. Rewolucja lipcowa we Francji.
2. Ziemie polskie pod zaborem pruskim i austriackim. Rzeczpospolita Krakowska.

Po dziale II:

Funkcjonowanie kapitalizmu wolnokonkurencyjnego. Zmiany w strukturze społecznej. Upowszechnienie maszyny parowej.

W dziale III:

Wiosna Ludów — charakterystyka ogólna. Wydarzenia w państwie habsburskim. Sprawa polska w okresie Wiosny Ludów. Zjednoczenie Włoch.

W dziale V:

Systemy ustrojowe. Funkcjonowanie systemów ustrojowych: ustrój społeczno-polityczny w Rosji monarchie konstytucyjne, parlamentaryzm w Anglii system prezydencki.

KLASA IV

W dziale I:

1. Przyłączenie do ZSRR Litwy, Łotwy, Estonii i Besarabii.
2. Polityka III Rzeszy wobec krajów bałkańskich i naddunajskich — Węgry, Rumunia, Bułgaria państwami satelickimi.

PROPOZYCJE TREŚCI NADOBOWIĄZKOWYCH

KLASA I

1. Osiągnięcia cywilizacji Starożytnego Wschodu np. Chiny, Indie, Mezopotamia, Persja, Fenicja, Izrael.
2. Państwo i społeczeństwo spartańskie.
3. Rozwój terytorialny imperium rzymskiego. Wojny punickie.
4. Arabowie — religia i kultura.
5. Normanowie we wczesnym średniowieczu.
6. Powstanie państwa angielskiego.
7. Ekspansja mongolska w XII—XIII w.
8. Miejsce Kościoła w życiu społeczeństwa średniowiecznego.

KLASA II

1. Imperium osmańskie w XIV—XVI w.
2. Od Księstwa Moskiewskiego do imperium rosyjskiego.
3. Anglia w dobie rewolucji i restauracji.

KLASA III

1. Rozwój nauki w XIX w. np. rozwój biologii, medycyny, fizyki, chemii.
2. Pozytywizm — rozwój ekonomii politycznej, socjologii, antropologii
3. Rozwój prasy, narodziny kina, rola fotografii w XIX w.

KLASA IV

1. Dyskusja wokół klęski wrześniowej.
2. Spór o ocenę Powstania Warszawskiego.
3. Sprawa polska na konferencjach aliantów.
4. Rząd polski na emigracji — ocena działalności.
5. Problem granic Polski w okresie II wojny światowej.
6. Proces integracji Europy. Powstanie EWG, Parlament Europejski.

Warszawa 1990

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne

Wydanie pierwsze. Nakład 10 000 + 25 egz.

Ark. wyd. 1,5; ark. druk. 1,75

Drukarnia Oświatowa im. St. Staszica w Łodzi

Zam. 5875/620/k. MEN-17

